

Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

Crynodeb archwiliad blynyddol 2020

Dyma grynodeb o'n harchwiliad ar gyfer Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2019. Mae'r crynodeb o'n harchwiliad yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Mae rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar gael ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor

Ffeithiau allweddol

Mae'r Cyngor yn cynnwys 59 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau/grwpiau gwleidyddol canlynol:

- Ceidwadwyr Cymreig 14
- Grŵp Annibynnol Conwy'n Gyntaf 13
- Plaid Cymru 9
- Annibynnol 6
- Llafur Cymru 6
- Aelodau Annibynnol Cynghreiriol 4
- Democratiaid Rhyddfrydol Cymru 4
- Ddim yn aelod o unrhyw grŵp gwleidyddol o fewn Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy 2
- Swyddi gwag 1

Gwariodd y Cyngor £237.3 miliwn ar ddarparu gwasanaethau yn ystod 2019-20, yr wythfed gwariant isaf o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan y Cyngor £11 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn y gellir eu defnyddio. Mae hyn yn cyfateb i 5% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau, y ganran isaf o'r 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ffeithiau allweddol

Yng Nghonwy, tybir bod pedair (6%) o'i 71 ardal ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf diffreintiedig yng Nghymru, sef y 12fed uchaf o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru¹.

Rhagwelir y bydd poblogaeth Conwy yn cynyddu 4.5% rhwng 2020 a 2040 o 117,691 i 122,990, gan gynnwys gostyngiad o 7.6% yn nifer y plant, gostyngiad o 5.8% yn nifer y boblogaeth o oedran gweithio a chynnydd o 32.1% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd².

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Rydym yn cwblhau gwaith bob blwyddyn i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i sicrhau bod arian cyhoeddus yn cael ei gyfrifo'n briodol.

- **Gwerth am arian**

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol fod wedi'i fodloni ei fod wedi gwneud hyn.

- **Gwelliant parhaus**

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith hefyd i wneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a yw'r Cyngor yn debygol o fodloni'r gofynion hyn (neu wedi gwneud hynny).

- **Egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu a chymryd camau i gyflawni eu hamcanion llesiant. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

¹ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

² Ffynhonnell: Stats Cymru

Ers Gwanwyn 2020, mae'r pandemig parhaus wedi effeithio ar ein gwaith archwilio. Rydym yn cydnabod y straen enfawr ar wasanaethau cyhoeddus ac wedi ail-lunio ein rhaglen waith, ac wedi dod o hyd i ffyrdd newydd o weithio i leihau ei effaith ar ymateb cyrff cyhoeddus i COVID-19, tra'n parhau i gyflawni ein dyletswyddau statudol.

Er mwyn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol, rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym yn dibynnu ar waith archwilio arall hefyd, a gwaith rheoleiddwyr fel Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn ystyried canfyddiadau ein gwaith archwilio wrth asesu a yw'r Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian. Ceir crynodeb o'n canfyddiadau a'n casgliadau isod.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

Archwiliad o Gyfrifon 2019-20 Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

Bob blwyddyn, rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

Ar gyfer 2019/20:

- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn wir a theg ddiamedod ar ddatganiadau ariannol y Cyngor ar 1 Hydref 2020. Roedd yr adroddiad archwilio yn cynnwys dau Bwyslais ar Fater a dynnodd sylw at ansicrwydd perthnasol mewn perthynas ag asedau eiddo'r Cyngor ac asedau eiddo cyfun a ddelir gan Gronfa Bensiwn Gwynedd yn deillio o amgylchiadau a achoswyd gan bandemig COVID-19. Ni chafodd y farn ei haddasu mewn perthynas â'r materion hyn.
- Paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynnyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor a chyda'n gwybodaeth ni am y Cyngor.
- Roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio ar 29 Gorffennaf 2020 yn dda ar y cyfan.
- Gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol y Cyngor yn deillio o'n gwaith archwilio, a adroddwyd i'r Pwyllgor Archwilio yn ein Hadroddiad Archwilio ar Ddatganiadau Ariannol ar 30 Medi 2020.
- Yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae'n gyfrifol hefyd am ardystio rhai ffurflenni a hawliadau grant. Er nad yw ein gwaith wedi'i gwblhau eto, hyd yma nid yw wedi nodi unrhyw faterion arwyddocaol.
- Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cyhoeddi'r dystysgrif yn cadarnhau bod archwiliad cyfrifon 2019-20 wedi'i gwblhau.
- Gellir gweld ffeithiau a ffigurau allweddol o ddatganiadau ariannol 2019-20 [yma](#).

Archwiliad Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol – Archwiliad o Wasanaethau Hamdden

Roedd yr archwiliad a gynhaliwyd gennym yn 2019-20 yn ystyried i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau mewn gwasanaethau hamdden i sicrhau canlyniad ymhlith dinasyddion Conwy i'w gwneud yn iach ac yn egnïol. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor wedi ystyried yr egwyddor datblygu cynaliadwy yn gadarnhaol a bod ganddo weledigaeth glir ar gyfer hamdden. Fodd bynnag, mae diffyg model ariannol clir yn effeithio ar gynaliadwyedd hirdymor y gwasanaeth. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Gwelliant Parhaus

Ar dystiodd yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol ar gyfer cynllunio ac adrodd ar welliannau, ac mae'n credu ei fod yn debygol o fodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn ystod 2020-21.

Cynaliadwyedd Ariannol

Yn ystod 2019-20, buom yn archwilio cynaliadwyedd ariannol pob cyngor yng Nghymru. Ym mis Mawrth 2020, daethom i'r casgliad bod defnydd y Cyngor o gronfeydd wrth gefn i ariannu ei gyllideb refeniw wedi lleihau eu lefelau'n sylweddol; mae'r Cyngor yn cydnabod bod hyn yn anghynaliadwy ac mae wedi cymryd camau i wella ei sefyllfa alldro yn y gyllideb a chyflawni arbedion. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Y Fenter Twyll Genedlaethol

Ym mis Hydref 2020, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei adroddiad ar ganfyddiadau ymarfer paru data diweddaraf y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) yng Nghymru. Roedd yr ymarfer yn helpu cyrrff cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys y 22 awdurdod unedol, i nodi twyll a gordaliadau gwerth cyfanswm o £8 miliwn. Mae'r adroddiad ar gael [ar ein gwefan](#). Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn parhau i gael ei datblygu, ac yn yr ymarfer NFI arfaethedig (NFI 2020-2022), bydd gan awdurdodau lleol fynediad at ddata sydd wedi'i baru er mwyn helpu i nodi ceisiadau twyllodrus posibl ar gyfer grantiau cymorth busnes COVID-19.

Pwysau Cyllidebol a Chost Gwasanaethau Cymdeithasol

Yn ystod 2019-20, buom yn archwilio pwysau ariannol a chost y gwasanaethau cymdeithasol yn y Cyngor ar ofal cartrefi preswyl a nyrsio i oedolion. Ym mis Hydref 2020, daethom i'r casgliad nad yw'r Cyngor wedi gallu manteisio i'r eithaf ar fanteision posibl gweithio mewn partneriaeth wrth gomisiynu a gweinyddu lleoliadau gofal cartrefi preswyl a nyrsio. Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:

- nid yw trefniant y gyllideb gyfun ar gyfer llety mewn cartrefi gofal yn rhoi gwerth am arian;
- mae gan y Cyngor drefniadau sefydledig ar gyfer contractio ar gyfer gofal cartrefi preswyl a nyrsio ond mae newidiadau cenedlaethol diweddar i'r broses asesu ariannol wedi arwain at gostau ariannol ychwanegol; ac
- mae'r Cyngor yn gweithredu i sicrhau bod defnyddwyr gwasanaethau mewn lleoliadau priodol, ond gall mynediad at gyllid gofal iechyd parhaus arwain at oedi ac anghydfod.

Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Gwella Rheolaeth Prosiectau

Yn ystod 2019-20, ceisiwyd ateb y cwestiwn: 'A yw'r Cyngor wedi gwella trefniadau rheoli prosiectau ac wedi gweithredu i fynd i'r afael â'r argymhellion a wnaed yn yr adroddiad annibynnol ar Barc Masnach Mochdre a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cyllid ac Adnoddau ar 21 Mawrth 2019?' Ym mis Tachwedd 2020, daethom i'r casgliad bod y Cyngor wedi diffinio a gwella trefniadau rheoli prosiect yn glir, ond diffyg rheoli prosiect ar gyfer yr eiddo ym Mharc Masnach Mochdre oedd prif achos y problemau a ddigwyddodd. Gellir gweld yr adroddiad [yma](#).

Arolygiaethau Eraill

Ystyriwyd adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn hefyd, ynghyd ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb. Adroddodd AGC ym mis Awst 2019 ar wasanaeth Gofal Cartref y Cyngor yn ei lythyr adolygu Perfformiad Blynyddol ar gyfer 2019-20³. Ni chafwyd unrhyw arolygiadau eraill o Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy yn ystod y cyfnod hwn, ond fel arfer bu Estyn yn arolygu ysgolion lleol, ac roedd gwasanaethau sydd wedi'u cofrestru gydag AGC yng Nghonwy yn cael eu hadolygu'n rheolaidd.

Astudiaethau Llywodraeth Leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn rydym yn cynnal astudiaethau ledled y sector llywodraeth leol hefyd i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf, rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol:

Y 'Drws Blaen' i Ofal Cymdeithasol (Medi 2019)

Ystyriwyd effeithiolrwydd y 'drws blaen' newydd i ofal cymdeithasol, gan edrych yn benodol ar wasanaethau i oedolion. Er bod cynghorau'n atal y galw am ofal cymdeithasol, canfuwyd nad yw gwybodaeth, cyngor a chymorth yn effeithiol yn gyson. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma](#).

Adolygiad o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (Hydref 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithredu; gan edrych ar eu haelodaeth, eu cylch gorchwyl, amllder a ffocws cyfarfodydd, y modd y maent wedi'u halinio â phartneriaethau eraill, adnoddau a threfniadau craffu. Daethom i'r casgliad nad yw Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn debygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma](#).

Cynnydd o ran gweithredu Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Tachwedd 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae dyletswyddau a chyfrifoldebau newydd y Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) yn cael eu cyflwyno a'u cyflawni. Gwelwyd fod dioddefwyr a goroeswyr cam-drin domestig a thrais rhywiol yn cael eu

³ [Llythyr adolygu perfformiad blynyddol awdurdodau lleol 2019/20: Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy | Arolygiaeth Gofal Cymru](#)

methu yn aml gan system anghyson, gymhleth a thameidiog. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Cysgu Allan yng Nghymru – Problem i Bawb; Cyfrifoldeb i Neb (Gorffennaf 2020)

Edrychwyd ar ba mor dda y mae gwasanaethau cyhoeddus yn ymateb i fater cysgu allan. Yn gyffredinol, gwelwyd bod ymateb i COVID-19 yn gyfle i gyrff cyhoeddus ddechrau mynd i'r afael â gwendidau hirsefydlog mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth sydd wedi eu hatal rhag mynd i'r afael â chysgu allan yn y gorffennol. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Deddfu Gwell (Medi 2020)

Mae'r adroddiad hwn yn defnyddio pum adroddiad a gyhoeddwyd rhwng 2019 a heddiw yn edrych ar sut mae awdurdodau lleol yn ymateb i'r her o weithredu deddfwriaeth newydd. Mae rhoi deddfwriaeth ar waith yn dasg gymhleth, ac mae angen i Lywodraeth Cymru a'r Senedd roi ystyriaeth fanwl i'r dasg hon pan fyddant yn cynnig ac yn gwneud unrhyw ddeddfwriaeth newydd. Mae'r papur yn tynnu sylw at yr anawsterau a wynebir gan awdurdodau lleol a'u partneriaid yn y sector cyhoeddus wrth weithredu eu cyfrifoldebau newydd. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Masnacheiddio mewn Llywodraeth Leol (Hydref 2020)

Mae cynghorau wedi ymgymryd â gweithgarwch masnachol ar ryw ffurf ers amser maith, ac mae llawer o gynghorau'n archwilio cyfleoedd masnachol ychwanegol i liniaru yn erbyn y pwysau ariannol y maent yn eu hwynebu. Mae ein hadroddiad wedi'i anelu'n benodol at helpu aelodau etholedig ac uwch-swyddogion i archwilio a dyfarnu ar yr effaith bosibl ar eu sefydliadau wrth ystyried a ddylid ymgymryd â gweithgareddau masnacheiddio. Bydd hefyd yn helpu cynghorau i ddangos pa mor dda y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau o safbwynt sicrhau gwerth am arian. [Gellir gweld yr adroddiad llawn yma.](#)

Gwaith sydd ar y gweill ar gyfer 2020-21

Edrychwyd hefyd ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r cyngor. Gallai'r risgiau hyn effeithio ar allu'r cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, y defnydd o'i adnoddau a gwelliant parhaus.

Y risg a'r broblem fwyaf arwyddocaol sy'n wynebu cynghorau a'r sector cyhoeddus ehangach yn ystod 2020-21 yw pandemig COVID-19. Rydym wedi llunio ein gwaith i roi sicrwydd a her mewn ffordd sy'n helpu i gefnogi'r Cyngor drwy'r cyfnod hwn. Mae ein cynllun gwaith ar gyfer 2020-21 yn cynnwys:

- Cynllunio adferiad mewn ymateb i bandemig COVID-19
- Prosiect dysgu COVID – helpu i nodi a rhannu dysgu o'r ffordd y mae cyrff cyhoeddus wedi ymateb i'r pandemig
- Sicrwydd ac asesu risg
- Adolygiad o gynaliadwyedd ariannol y Cyngor
- Adolygiad i ystyried a yw'r trydydd sector yn gweithio'n effeithiol yng Nghonwy
- Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
- Comisiynu Lleoliadau Cartrefi Gofal Pobl Hŷn – Cynghorau Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân y mae ganddynt ill dau eu swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel a ddisgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg ac yn Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon ar gael hefyd yn y Saesneg.